

literatura
RAMON PLA I ARXÉ

Els que viuen en aquesta protectora campana de vidre són els hereus del franquisme que, d'una manera o altra, s'han perpetuat al país des del 1939. La novel·la de Francesc Fontbona explica, però, que la campana s'ha anat escardant pels enormes canvis que s'han produït a la societat catalana en els darrers decennis.

La campana esquerdada

La campana de vidre
FRANCESC FONTBONA

Edicions 62, Barcelona, 2020
397 pàgines

“Viure en una campana de vidre” vol dir viure aïllat de la realitat i immune als contagis, tot i que també vol dir viure sense prou oxigen per sobreviure. En la novel·la de Francesc Fontbona, els que viuen en aquesta campana de vidre són els hereus del franquisme —famílies, individus, idees— perpetuats al país, des de 1939. En parlar d'un dels subproductes d'aquesta casta singular —“les *niñas bien* de la Barcelona *pija*”—, el protagonista diu que “col·lectius com les nenes Pabón haurien de tenir una mena d'estatus d'espècie protegida [...perquè] eren un reducte minoritari d'un tipus de 'fauna' humana especial, potser en perill d'extinció”. Tot un símptoma.

Per explicar-ho, l'autor construeix un relat a partir de la veu protagonista de Jenaro Pabón, fill d'una família de l'alta burgesia barcelonina, irreductiblement castellanoparlant i espanyolista. És una narració en tercera persona, escrita en passat —a una certa distància, per tant— i referida al que li havia succeït, a ell i al país, des de la postguerra fins el primer decenni del 2000. De fet, el darrer fenomen del qual es parla és, simptomàticament, la fundació de *Ciudadanos*, el 2006, un partit en què l'anticatalanisme de sempre s'havia transvestit lleugerament i per poca estona. Si el lector reacciona

com jo, llegirà la novel·la amb una considerable simpatia.

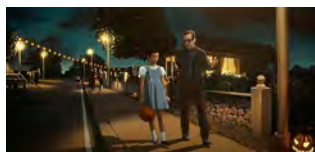
Sembla, doncs, clar que l'objectiu és mostrar els canvis que s'havien produït a la societat catalana —especialment a la barcelonina— en aquells anys. Uns canvis que, a la novel·la, s'observen sobretot en la vida social —sexualitat inclosa—, en la cultura i en la política, amb una especial atenció a l'ús públic de la llengua del país. Amb aquests materials, l'autor podia triar entre fer un inventari —prolix i minuciós— dels canvis o seleccionar només —“menys és més”— els més rellevants per mostrar l'experiència del canvi —més complexa i íntima— en el personatge. Hauria estat una opció diguem-ne més literària que històrica. Em sembla que aquí l'erudició —els fets—s'ha imposat a la vivència.

Amb aquesta orientació factual, el narrador ens facilita un inventari completíssim—estic per dir, exhaustiu— del que succeï en tots els sectors socials: en les festes populars, en el cinema, en els diaris, en la ràdio, en la televisió, en les editorials, en els toros, en els esports, en el Liceu, en els escriptors castellans a Catalunya, en els espectacles religiosos oficials, en la universitat, en els bars de copes, en els Jocs Olímpics, en l'Opus, etc. I no són meres al·lusions, són descripcions acompanyades de valoracions del

cinema

A 'A beautiful day in the neighborhood', Heller s'allunya del ritme frenètic

televisió

Toni de la Torre fa una selecció de sèries d'Amazon per a l'estiu

que significaven. Potser l'inventari és impropri d'una perspectiva singular, però, tanmateix, és un recull òptim. Hauria valgut la pena acompanyar l'edició d'un índex onomàstic. Hauria estat útil.

No és el que passa, per exemple, en les al·lusions a les experiències sexuals del protagonista que serveixen l'autor per mostrar tots els canvis de mentalitat —la revolució sexual dels 60— que es produïren, acceleradament, aquells dies. Ho pot sintetitzar el que diu de la germana de Jenaro que "va deixar de veure allò que era una de les coses humanes més normals i saboroses com una cosa bruta i de retruc generadora de culpabilitats". En la qüestió del sexe, la morositat tòrrida amb què s'expliquen les relacions sexuals de Jenaro tenen —em sembla— una funció pertinent i són més complexes, també.

Pel que fa als temes artístics —l'especialitat de Francesc Fontbona— la quantitat de les informacions és, com era d'esperar, notable i valuosa. En aquest aspecte, tinc la sensació que l'autor s'hi ha divertit, perquè les opinions de l'especialista encaixen perfectament amb les d'un narrador que també s'hi interessa. Parla —opina, sobretot— sobre arquitectes i artistes, sobre el Modernisme, el Noucentisme, les avantguardes i sobre els productes més estrictament contemporanis. El narrador no força, però tampoc amaga, la polèmica i alguns dels personatges secundaris discuteixen i pontifiquen també sobre qüestions artístiques. Té interès.

Pel que fa a la política, transiten per aquestes pàgines molts personatges i molts dels principals esdeveniments de l'època, especialment tot plegat amb les conviccions més o menys radicals dels personatges. Crec, però, que el més interessant és que la llengua hi adquireix un protagonisme determinant tant en el menyspreu de la feixistada per l'ús públic de l'idioma com en els intents d'aproximar-se a la normalitat

ESTHER ALSINA (ARXIU FONTBONA)

lingüística. Justament, el desenllaç de la novel·la es basa en aquesta qüestió.

A "les portes de la setantena", Jenaro es pregunta per què "Si s'havia tret de sobre dogmes religiosos i polítics sense gaires dramatismes" s'havia enquistat en la qüestió lingüística. I rectifica. Certament, "no posaria un ciri pasqual en honor de Carles Riba, i menys del president Macià [... però ja no vol oposar-se que es tracti la llengua] amb la mateixa naturalitat que gasten el usuàries de qualsevol llengua normal (...) sense la seva constant, absurda, estúpida, inútil i estèril fustigació, tants anys mantinguda". Potser era, com diu a la fi, un tema menor però havia deixat de ser tòxic. Per a ell i per als altres.

CATALUNYA, LA QÜESTIÓ NACIONAL I EL DRET D'AUTODETERMINACIÓ (1912-1935)
ANDREU NIN
Edició i presentació: PELAI PAGES

34

ANDREU NIN, CATALUNYA, LA QÜESTIÓ NACIONAL I EL DRET D'AUTODETERMINACIÓ (1912-1935)
NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València
Pots seguir-nos a **Facebook i Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresi quatre.cat